

לילך נתנאל

יידיט. בת"ו רפה, בהגייה שורקת¹

שם: לילך נתנאל

מקום לידה: ישראל

מקום מגורים: קיבוץ יקום

שפת אם: עברית בעברית

שפה שנייה, שפה שלישית: צרפתית, יידיש

מתרגמת אהובה: מיכל בן-נפתלי

אמנית שפה אהובה בעברית: חוה אלברשטיין

אמן שפה אהוב בשפה אחרת: קלוד סימון

ארץ מובטחת: צריך לשאול מישהו אחר

בגיל עשרים וחמש שנים תקפה את ניסן חרדת מוות. כמו זכוכ המתדפק על זוגית חלון מאיר. פתאום נדמה כי המבנים עומדים ברחוב בעצמות בולטות. דלות כבושה נראית בכל פינה. מי שיכול מיטיב להתכסות בשמיכות של צמר ובארגזים ריקים מפני רעה קרובה. הילה דקיקה. פלאית. של פיח אדמדם תלויה ברקיעים. פניו של ניסן כפני נזיר ערל. ובעצם הם כפני יהודי. וגם כפני נזיר. וגם כפני ערל. וגם כפני אישה. צנומה. חתומת מבע. הרי ברור היה כבר מן הראשית כי לא יהיה דבר בר-קיימא מלבד געגועים.

ציפור קטנה ושמה ניסן. מתעופף ושב אל המולדת הישנה ככלות שלושה דורות אולי. מחזיר בשתי ידיים שנות תקומה. ציפור קטנה ושמה ניסן. נכמר הלב. משוטט בשתי רגליו הארוכות ברחובות הכרך על מדרכה מקולקלת. מסך הקולנוע שבאולם הסמוך מאיר דמויות מתרוצצות על פניהם של הצופים. חולדה נתחבת בין סורגי הביוב. מי שופכין וזרע ודמעות זורמים תחת הרגליים במעמקי הרחוב. אור זרקורים רחוק מגשש בעלטת הלילה ואחר פכה. נמחץ בכותל. הלילה מעמיק. ערפילים מוחים את קצות הרחובות. הנשמות הרצוצות מיום עמל תלויות מתנדנדות מקצות הגגות ומן המרזבים ומשאלתן היחידה לנוח. המולדת הישנה מתנמנמת על גבה בעריסת הזמן. שוגה בחלומות גבורה

---

¹ מתוך המולדת הישנה – רומן בכתובים.

מעוטרים ברזל. שוב שוקעת בשנתה בבוץ החפירים. שוב מזמרת פרטיטורות בחלל הכנסיות. ולובשת היא חלוק של משי סיני מעוטר פרחי יסמין. ובקצה סמטה קירחת, בהילת פנס רחוב, על-יד אולם הקולנוע שנסגר כבר ונוטה על צדו, שם עומדת לה ברגליים רזות ועקומות: יידיה. שתי עיניה האמוצות מציצות מתוך פני לְבָנָה חיוורים מעט שחפניים. היא ממתינה לריקוד קברט של לילה. ממתינה לדובדבן המסוכר השקוע בתחתית כוסית של יי"ש. אומרת: עס גייט אויס ווי אַ ליכט². בקול צרוד. צרוב עשן סיגריות. קול החיילים אשר חרזו אי-פעם את שירי הלכת. הד כובעי פלדה שהתפצחו אי-אז ברעש נפץ. צחוק קטועי הרגל שהחלימו בבתי הבושת. קול המלחמה הנושנה של היבשת. עס גייט אויס ווי אַ ליכט. הזמן. התקופה. די מענטשן³. כבר כולם. פתאום. נמוג הצחוק. נמוג החשק. בסמטה קירחת, בהילת פנס רחוב, עומדת ככה: יידיה. לא הדר ולא פאר לה. בסחבות מפוארות ובבלואים של יום טוב היא עומדת. גאה. שוררת. עוד נושמת את אוויר הרקיעים. עוד חוזה מְרָאָה העיר בלילה. העיר המתחדשת שהטביעה כבר את כל זכרונותיה במימי הנהר. ואם שיבה זרקה בשערה אז מה? שערה צבוע כעין החלודה עתה. שן אחת נשרה אמנם, מחוררת כל חיך בתהום שחורה ואפלה, והמבט אף הוא נפגם מעט באשמת עין עצלה אחת. אך הלב אינו מרפה. אף שהרגליים התעקמו מחמת נדודים ומחמת הימלטות. קיבלו צורת הפער בין הבית לבין אין בית. בין ישנו לבין אָבד.

יידיה. בת"ו רפה בהגייה שורקת. מה יאמרו ומה יגידו אם יכירו בפניה כי היא זו ולא אחרת. שוב נגלית במולדת הישנה. בבית. ממתינה כבר כמה עשרות שנים. כמה אלפי לילות. עומדת לבדה בפנינת רחוב. אולי תפגוש מכר. קרוב. אח. אחות. נכד. נין שכבר הזקין. כולם לה נוכרים גמורים והיא להם איננה. בינתיים היא מושחת את שפתייה באדום. תיק יד קטן מתננד על זרועה והוא יִשָּׁן כמו ימי הגלות. ואם תפגוש פה בפנינת הרחוב צללית צנומה וארוכת רגליים. צללית צנומה ועקומת מקור. ציפור קטנה ושמה ניסן. אם תפגוש בו פה. בבית הישן. תאמר לו אוי ניסן כמה עברנו וכמה ראינו. בתהפוכות העתים חזינו לא אחת. והיא. המולדת החדשה שלך הישראלית. בחיי איזו תינוקת! עומדת לה כמו ליצן על חוטמה של ההיסטוריה ואולי תמעד.

מאז המלחמה מאז המאה שעברה כבר הספיקה יידיה דִי לְשֵׁנוֹת חיים שלמים. לאחר השחרור, כשהרחובות היו עדיין מנוקדים בעיניהם הגדולות

² יידיש: דועך ומת (מילולית: פָּבָה כמו להבה).

³ יידיש: האנשים.

של הלומי הקרב, כשצווחות אַימה היו עדיין נפלטות באין משים מן הפיות, היא במזל גדול מצאה לה עבודה יומית והשתכרה כמה פרוטות. היתה מנקבת כרטיסים בתחנת הטרם אז כשהחשמלית היתה עדיין מפלצת מגושמת. איטית. מקולקלת. במנקב פלדה שבידה ניקבה חורים בכל כרטיס נוסע. גם מכרה סיגליות צרורות בחוט איזו תקופה. מיד אל יד. השתכרה בעמל רב ובקושי. דרה בדוחק בחדר אחד עם משפחת פליטים זרים שלא הכירה. ארבע נפשות מזות רעב והיא. כאמצע החדר עמדה גיגית קטנה לרחצה ולכביסה. על החלון נמתחה יריעה מחוררת במקום וילון. מחיצה קטנה עמדה באחת הפינות ומאחוריה שכבה יידיית לישון. שאר החדר הועמד לרשות המשפחה רוב שעות היום והלילה. על השולחן היחיד הונחה דרך קבע מלחיה מלאה. לחם לא היה. חמאה לא היתה גם לא כף תבשיל. בערב היו מרתיחים אפונים בסיר של מים. הילדים היו לוטשים מבט עייף אל הסיר. חומדים קצת את האש. היו עייפים מכדי להזיק לעצמם בזה. האם היתה מטופלת בתינוקת רעבתנית. היו טובלים שולי מטפחת בחלב ונותנים לה שתמצוץ בפה חסר שיניים. החורבן ריצד בעיניים של התינוקת הזו וקשה היה להביט בה. אב המשפחה היה לשכיר יום. עסק בכל מה שנמצא לו. ניקה ארוכות. מכר דגים מתוך חבית. נשא על גבו שקי מלט וחצץ לאחות את הכבישים המופצצים. ריסס את תעלות הביוב מפני כולרה. עשה מה שעשה בגוף מושחת בנגעי תלאות. בכוחות אחרונים.

ובבית בחדר הדל המאוכלס עד להתפקע אהבו זה את זה הוא ואשתו אָם ילדיו בחדרה כבושה. כל צביטה על לחי ילד, כל ליטוף, כל משגל, כמו נְמשה מתוך התופת. צחקו בקולות מהוסים. דיברו על העתיד. שתו אבקת צ'יקורטה מבושלת במים פושרים. לעת ערב בכל ערב היה שב מטונף מעמל היום. מכוסה בטיט. בפחם. ברפש. בקשקשי דגים. ניגש לרחוץ בגיגית המים הקרים שבחדר והיתה לו הרווחה. בהנאה גדולה היה משפשף את הלחיים בפיסת סבון. מגלח את זיפו בתער. עומד עירום כולו ושר. בחדר שתי נשים היינו. הוא נטף זוהמה ומי סבון ושר. בגופו הדהד עוד כוח הנשיאה. השפשוף. פרפור דגים חיים. שכרון העייפות. ושר למרות הכול פזמון חופשי. נישא. קל דעת: "וּוּו אַהֵן זָאָל איך גיין?"⁴ מחלון החדר הקטן והמאובק נראו חצרות לחות זרוקות קופסאות שימורים שהחלדו ותחבושות מגואלות. מרפסות קורסות נתלו על זיו ברזל יחיד. לא אחת נראה גם זנב חולדה מתרוצצת. רוב החלונות היו חסומים עוד בקרשים. "וּוּו אַהֵן זָאָל איך גיין?" היה הוא שר לעצמו בקול הטנור היפה

⁴ יידיש: לאן אלך?

שלו בזמר של עֶרְבִית. והיא אשתו אם ילדיו היתה עומדת בפנית החדר, על יד המלחייה המלאה שעל השולחן, ועונה לו ברסיסי קולה בשבר צער: אין דער ערד אַרײַן⁵. אין דער ערד אריין תלך כבר.

באחת הדירות הסמוכות טיגנו בצל לארוחת הערב. על ארץ החלון ייללה חתולה שנוצת יונה מזהמת ברפש דבקה לגופה. אין דער ערד אריין השיבה האישה. אין דער ערד אריין אַתה בסוף תלך לך. הכל כבה. הזמן. התקופה. די מענטשן. והכבישים שנשללו מאז הם גלד המכסה על עיי ההפצצות וההרס. והמכונניות המעשנות ומשחירות עתה את חזיתות המבנים או לא היו רבות כל-כך. פתאום רגלי חזיר מפוטמות תלויות לראווה על וו. יינות כהים ועשירים נישאים על טס של כסף. כאילו מאז בכל לילה מחדש שוב נערך העולם על יושביו. עתה לאורך הרקיע המאוכלס בבניינים גבוהים מתנודדים עקבי נעליהם של הפקידים החרוצים הנתלים ברוב עייפותם מן הגגות. נרעדים במשב צינת הלילה. תשושים ומעולפים מעמל היום. והאומנות כבר מזמן השכיבו את הילדים במיטתם. והחולים המסוכנים לגמו כבר סס. והמאהבות פושטות עתה חלוק מבושם וטובלות את רגליהן העירומות במי אמבט. שחקני הקלפים מהמרים על צרור שטרות נוסף. והקבצנים מנגנים צליל אחרון באקורדיון שבור לאור פנס רחוב שמחשיך עליהם את עולמם.

בשעה הזאת מתהלכת יידית ברחובות והיא ערנית. ניצית. נעמדת בסמטה צרה אחת ובין שתי רגליה העקומות נפרשים רחובות בטון ומרזבים מחודדים כקצה סיכה ומבנים לוטים רחוק בחשכה. ואי־שם באופק המאוכלס מבשילה תנועה אחת ויחידה. בצווחות רמות. במשק כנפיים. במעוף חיגר ציפור אחת מתקדמת לאיטה עד שהיא מבקיעה את המרחק וחולפת לה בין שתי רגליה העקומות של יידית. והיא מורחת את שפתייה באדום. מתקנת את כובעה הקטן. מציצה בבבואתה הנשקפת אליה מן האשנב הסגור של מוכר כרטיסי המזל. הכל כבה. הזמן. התקופה. והלילות רק הלילות רק הם נוצצים בבוהק אכזר.

---

⁵ יידיש: בתוך הארץ פנימה; אל הקבר.